

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lukeva -osaohjelmat kuntien lukutaitotyön tukena

Belinda Kardén
Erityisasiantuntija,
Lukutaito-ohjelma, Opetushallitus

OPPIVA-verkosto, Turku 24.4.2025

KANSALLINEN LUKUTAITOSTRATEGIA 2030

VISIO

Suomi maailman
monilukutaitoisin maa
2030

MISSIO

Lukeva elämäntapa
tasa-arvon, sivistyksen
ja hyvinvoinnin perusta

Sivistys

Yhdenvertaisuus
ja tasa-arvo

Hyvinvointi

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Lukutaito-ohjelma

Kansallinen lukutaitostrategia 2030:

1. Luodaan ja vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita
2. Vahvistetaan monilukutaito-osaamista
3. Innostetaan lukemaan ja monipuolistetaan lukutaitoa

Lukutaitotyö muuttuvassa yhteiskunnassa

Digitalisaatio

Väestörakenteen muutos

Alueellinen kehitys

Oppimistulosten
eriytyminen

Vieras- ja monikielisen
väestön kasvu

Lukeva koulu

Ohjelma tukee lukemiseen innostavan ja kielitietoisien toimintakulttuurin luomisessa. Ei velvoita, vaan tarjoaa tukea lukutaitostrategian edistämiseen.

Lukeva koulu -ohjelman tavoitteet

- Vahvistaa lukevaa kulttuuria koulun arjessa.
- Kehittää lukutaidon tukea eri tiedonalojen yhteistyönä.
- Luoda pysyviä lukemista tukevia rakenteita koulun toimintakulttuuriin.
- Innostaa ja kannustaa kouluja lukutaidon parantamiseen systemaattisesti yhdessä koko kouluyhteisön kanssa.

www.oph.fi/lukeva-koulu

#MINÄLUEN

Suunnitelmallinen lukutaitotyö

Lukutaitotiimi, lukutaito-suunnitelma, eri oppiaineiden yhteistyö, huoltajat mukaan!

Lukeminen näkyväksi

Innostavat lukuympäristöt, lukupesät, kirjatoukka, lukudiplomit, kirjavinkkaukset

Säännölliset lukurutiinit

Välkkäkirja, reppukirja, lukuvartti

Teemapäivät ja innostaminen

Lukuteatteri, sanataide, lukuhaasteet, lukupiirit, Koko koulu lukee -päivä, valtakunnalliset kampanjat

Yhteistyö kirjaston kanssa

Yhteistyösuunnitelma ja kirjastovastaava, kirjakassien tilaaminen, kirjastovierailut, kirjavinkkaukset, kirjailijavierailut

Lukuiloa monipuolisesti

Monikieliset kirjat, tietokirjat, kuvakirjat, sarjakuvat, äänikirjat, selkokirjat

Lukeva varhaiskasvatus -ohjelman tavoitteet

- **Tehdä näkyväksi** varhaiskasvatuksessa tapahtuva lukutaitotyö sekä lukemisen ja lukutaidon merkitys kaikelle oppimiselle.
- **Luoda pysyviä rakenteita**, joilla tuetaan monilukutaidon varhaista kehittymistä sekä tekstien ja kirjallisuuden maailmaan kasvamista.
- **Vahvistaa vanhoja ja luoda uusia yhteistyömuotoja** varhaiskasvatuksen, kirjaston, kotien sekä muiden lukutaitotyötä tekevien välillä.

#LUEMINULLE

Lukutaitotyön kartoittamisen ja kehittämisen työkalut (NMI)

- Vapaasti koulujen ja varhaiskasvatuksen käyttöön.
- Tarkastelun kohteena on lasten monilukutaidon kehittymistä ja lukemista tukeva toimintakulttuuri ja yhteisö, ei yksittäisen lapsen lukutaito tai -motivaatio.
- Työkalun avulla koulu/yksikkö saa kokonaiskuvan lukutaitotyöstä ja sen kehittämistarpeista.
- Työkalu nostaa esiin myös vahvuuksia.
- Työkalu kerää tietoa myös valtakunnallisesti.

<https://lukevakoulu.nmi.fi/>

<https://lukevavarhaiskasvatus.nmi.fi/>

Lukeva kunta

- Lukeva kunta -osaohjelma tukee lukutaitostrategian tavoitteita kunnissa ja tarjoaa työkaluja ja vinkkejä kunnan lukutaitotyöhön suunnitteluun ja eri toimijoiden yhteistyöhön sekä lukutaitoaiheisia seminaareja ja verkostotapaamisia.
- Liity qr-koodilla Lukeva kunta -ohjelmaan

Lukeva kunta -suunnittelutyökalu

Miksi?

Paikallinen lukutaitostrategia tai -ohjelma

1. **nostaa lukutaidon esille** ja lisää kuntalaisten ja myös johdon tietoisuutta sen tärkeydestä ja arvosta hyvinvoinnin, demokratian ja yhdenvertaisuuden pohjana.
2. **takaa riittävät resurssit ja päätökset lukutaitotyön tueksi.** Lukutaidon edistäminen vaatii johtamista.
3. **turvaa laajempia ja kunnan tarpeiden mukaan kohdennettuja tuloksia**, kun hankepohjaisesta toiminnasta siirrytään pitkäjänteisempään ja monialaiseen lukutaidon edistämistyöhön.
4. **osallistaa ja yhdistää eri toimialat ja asiantuntijat kunnasta** sekä ohjaa lukutaitotyön koordinoituun suunnitteluun ja seurantaan.

Mikä?

Kunnan tai kuntaverkoston oma paikallinen lukutaitostrategia tai -ohjelma, joka perustuu Kansallisen lukutaitostrategian 2030 suuntaviivoihin ja toimenpide-ehdotuksiin ja jossa

1. huomioidaan **kaikki kuntalaiset**: lapset, koululaiset, opiskelijat, työikäiset, seniorit, monenlaiset tai monikieliset lukijat.
2. ovat mukana laajasti **kunnan eri hallinnonalat/toimialat/yksiköt**: kulttuurikasvatus, kirjastotoimi, varhaiskasvatus, perusopetus, toinen aste, vapaa sivistystyö, työllistymispalvelut, nuorisotoimi, hyvinvointi- ja terveystalvelut.
3. näkyvät paitsi kunnan **lukutaidon edistämisen tavoitteet** myös niiden saavuttamiseksi vaadittavat toimenpiteet vastuutahoineen ja seurantamekanismeineen.

Miten?

1. Vastuuhenkilön ja työtiimin määrittäminen
2. Suunnittelu
3. Kartoitustyö
4. Toimialakohtaisten tavoitteiden määrittäminen
5. Paikallisen lukutaitostrategian tai -ohjelman laatiminen

1

Vastuuhenkilön, työtiimin ja aikataulun määrittäminen

Perustetaan lukutaitotiimi, johon kuuluu jäseniä eri toimialoilta: esim. opetuspäällikkö, sivistystoimenjohtaja, kirjastotoimenjohtaja, koordinaattori, työllistymisjohtaja sekä edustajia eri koulutusasteilta ja hyvinvointialueelta. Moniammatillinen yhteistyö ja johdon sitouttaminen lukutaitotyöhön jo suunnitteluvaiheessa tukee asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Lukutaitosuunnitelma ajanjaksolle

Lukutaitotiimi

Nimi	Rooli	Yhteystiedot

Aikataulusuunnitelma

Rahoitusuunnitelma

2

Kunnan lukutaitotilanteen kartoittaminen

Tutustutaan kansalliseen lukutaitostrategiaan.

Ennen tarkempien kuntakohtaisten tavoitteiden määrittelemistä/asettamista selvitetään kuntalaisten lukutaidon tilaa ja kartoitetaan, mitä toimia kunnan perustyössä ja hankkeissa jo tehdään lukutaidon edistämiseksi. Tutustutaan valtakunnallisiin lukutaitoa tukeviin materiaaleihin ja mallinnuksiin, jotka voi ottaa käyttöön omassa kunnassa.

Mitä valtakunnallisia ja paikallisia tilastotietoja tai tutkimustuloksia on olemassa?

- ☐ PISA-tulokset
- ☐ PIRLS-tulokset
- ☐ PIAAC-tulokset

Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvin) arvioinnit

- ☐ Varhaiskasvatus
- ☐ Esi- ja perusopetus
- ☐ Lukiokoulutus
- ☐ Ammatillinen koulutus
- ☐ Korkeakoulutus
- ☐ Vapaa sivistystyö
- ☐ Taiteen perusopetus
- ☐ 9. luokan suomen kielen ja kirjallisuuden valtakunnallisten kokeiden tulokset
- ☐ Kirjastojen lainausmäärät
- ☐ Aluehallintoviraston peruspalvelujen arviointitulokset
- ☐ Kouluterveyskyselyjen tulokset
- ☐ Hyvinvointibarometrin tulokset
- ☐ Nillo Mäki Instituutin mittarit ja työkalut
- ☐ Varhaiskasvatuksen lukutaitotyön kartoittamis- ja kehittämistyökalu (NMI ja Lukutaito-ohjelma)
- ☐ Koulun lukutaitotyön kartoittamis- ja kehittämistyökalu (NMI ja Lukutaito-ohjelma)
- ☐ Muut paikalliset kyselyt ja mittarit

Omat kirjaukset / Olemassa olevat yhteistyöt, hankkeet, kampanjat, arviointityökalut...

Lait, asetukset ja kansainväliset sopimukset

Kuntastrategia

Talous-
suunnitelma

Kotouttamis-
ohjelma

Kuntastrategian toteuttamishjelmat
(osastrategiat)

Viestintä-
strategia

Toimiala- ja yksikkökohtaiset suunnitelmat

Kulttuurikasvatus-
suunnitelma

Kirjaston
vuosisuunnitelma

Varhaiskasvatus-
suunnitelman
perusteet +
esikoulu

Perusopetuksen
opetus-
suunnitelma

Lukio ja
ammatillinen
koulutus

Sote-yhteistyö

Työllistymis-
palvelut

Nuorisopalvelut /
harrastustoiminta

3. sektorin
toimijat

KANSALLINEN

LUKUTAITOSTRATEGIA

Esimerkkejä lukutaitoa edistävästä toimenpide-ehdotuksista kunnan lukutaitotyöhön kansallisen lukutaitostrategian pohjalta

Ylätason tavoitteet:

- Lukutaidon edistäminen kirjataan kunnan lukutaitostrategian tai -ohjelman mukaisesti kunnan asiakirjoihin, kuten kuntastrategiaan sekä eri toimialojen vuosisuunnitelmiin.
- Kunnan viranhaltijat ja kuntapäättäjät ovat mukana kunnan lukutaidon edistämistyössä.
- Kunta osoittaa rahaa ja muita resursseja lukutaitoa edistävään työhön.
- Yhdistetään lukutaitotyö kunnan olemassa oleviin rakenteisiin.
- Varmistetaan, että ammattitaitoisesti tuotetut kirjastopalvelut ovat kaikenikäisten kuntalaisten saavutettavissa. Kirjastojen asiantuntemusta hyödynnetään suunnitelmallisessa lukutaitotyössä.

Kulttuuripalvelut

- Vahvistetaan eri kirjallisuusjärjestöjen ja eri taitoalojen toimintaa osana varhaiskasvatusta, perusopetusta, toisen asteen koulutusta sekä taiteen perusopetusta ja koulujen ja oppilaitosten harrastustoimintaa.
- Lisätään taiteen perusopetukseen, erityisesti sanataiteeseen, osallistumisen mahdollisuuksia.
- Lukutaidon edistäminen näkyy kulttuurikasvatussuunnitelmassa.

Omat ideat:

Kirjastopalvelut

- Hyödynnetään kirjastohenkilöstön osaamista ja asiantuntijuutta lukutaitotyössä ja eri kohderyhmien tarpeiden tunnistamisessa.
- Tuetaan perheiden yhteisiä lukuhetkiä.
- Huomioidaan lukutaitotyössä eri kieliryhmät ja monikieliset palvelut. Huomioidaan monikielisen aineiston saatavuus kirjastoissa.
- Vahvistetaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyötä (mm. eteiskirjastot varhaiskasvatyksiköihin).
- Luodaan mahdollisuuksia hyödyntää kirjastopalveluita osana koulutusta ja työelämää.

Omat ideat:

Opetus- ja koulutuspalvelut

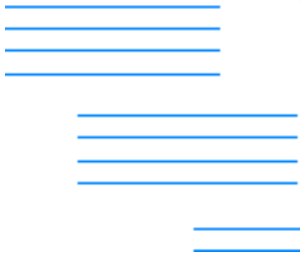
- Kirjaston ja perusopetuksen, kirjaston ja varhaiskasvatuksen sekä kirjaston ja toisen asteen koulutuksen yhteistyö on sopimusperusteinen. <https://www.sjkk.fi/yhteistyomallit>
- Vahvistetaan maahanmuuttajien ja maahanmuuttotasaisten suomen ja ruotsin kielen opetusta, oppijoiden oman äidinkielen lukutaitoa sekä monikielisyyttä osana varhaiskasvatusta ja koulutusta sekä kotoutumista.
- Tuetaan perheen yhteisiä lukuhetkiä yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa.
- Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa hyödynnetään Lukava varhaiskasvatus- ja Lukava koulu -ohjelmia.
- Järjestetään aikaa luovalla ja vapaalla monipuolisten tekstien tuottamiselle ja lukemiselle varhaiskasvatuksessa ja kaikilla koulutusasteilla.
- Osallistetaan lapsia ja nuoria suunnittelemaan kirjailijavierailuja, lukupiirejä ja kirjallisuuskampanjoita.
- Varmistetaan, että kaikilla kouluasteilla on tarjolla lukudiplomi tai -haaste, joka voi sisältää tehtäviä ja lukemista monessa muodossa.
- Toteutetaan yhteisöllistä lukemisen kulttuuria sisällyttämällä lukeminen osaksi jokaista varhaiskasvatus- ja koulupäivää. Kannustetaan myös toisen asteen opettajia ja oppilaita antamaan aikaa lukemiselle.

- Lukutaidon edistämisen toimet on kirjattu paikallisiin vuosisuunnitelmiin.

Omat ideat:

[illegible]

Toimiala- ja palvelukohtaisten tavoitteiden, toimenpiteiden, vastuutahojen ja seurannan määrittäminen

[illegible][illegible]

Toimiala- ja palvelukohtaisten tavoitteiden, toimenpiteiden, vastuutahojen ja seurannan määrittäminen

[illegible]

5

Paikallisen lukutaitostrategian tai -ohjelman julkaiseminen

Lopuksi julkaistaan lukutaitostrategia tai -ohjelma, joka esitellään ja hyväksytetään tarvittavilla tahoilla. Seuraavaksi strategia viedään käytäntöön eri sektoreilla. Toteutus voi tapahtua vaiheittain, ja resursseja kohdistetaan tarpeen mukaan esimerkiksi eri palvelukokonaisuuksiin tai ikä- ja väestöryhmiin. Huomiotaan, että seuranta on olennainen osa toimeenpanoa.

Omat ideat

**Huomioi ja hyödynnä
resurssoinnissa
ja yhteistyössä muut paikalliset
ja kansalliset toimijat sekä jo
valmis materiaali:**

Avointen oppimateriaalien kirjasto aoe.fi
E-kirjasto
Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI
Lastenkirjainstituutti ja Lukemo-portaali
Lukukeskus
Lukumummit- ja vaarit
MLL
Monikielinen kirjasto
Saavutettavuuskirjasto Celia
Sanataidekasvatuksen seura
Seinäjoen kaupunginkirjaston lasten ja nuorten
lukemista edistävien kirjastopalvelujen
valtakunnallisen erityistehtävä (ERTE)
Selkokeskus
Äidinkielen opettajain liitto (ÄOL)

Kansalliset kampanjat: Lukuloma,
Lukuviikko, Sanataideviikko, Uutisten viikko,
Mediataitoviikko

Iloa lukutaitotyöhön!

Täällä voit kommentoida työkalua sekä kertoa hyvistä
toimintamalleista kunnan lukutaitotyössä:

Täällä voit liittyä Lukeva kunta –
ohjelmaan.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Suunnittelun ja toteutuksen tueksi

Vakiintuneet lukutaito- toimijat sisältoineen:

- Lukukeskus
- Saavutettavuuskirjasto Celia
- Selkokeskus
- Monikielinen kirjasto
- E-kirjasto
- Lastenkirjainstituutti
- ERTE: Seinäjoen kaupunginkirjaston lasten ja nuorten lukemista edistävien kirjastopalvelujen valtakunnallisen erityistehtävä

Vuosittaiset lukutaitoon liittyvät kampanjat:

- Lukuloma
www.lukuloma.fi
- Lukuviikko
www.lukuviikko.fi
- Mediataitoviikko
www.mediataitoviikko.fi
- Sanataideviikko
www.sanataide.fi/sanataideviikko

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Kiitos!

Belinda Karden
Erityisasiantuntija,
Lukutaito-ohjelma, Opetushallitus
belinda.karden@oph.fi
www.oph.fi/lukutaito-ohjelma

Lähteitä ja lisätietoja

Kansallinen lukutaitostrategia 2030

[Kansallinen lukutaitostrategia 2030](#)

[Lukutaitostrategia 2030 selkokielellä](#)

Lukutaito-ohjelma

[Lukutaito-ohjelma](#)

Lukutaitotyön kartoittamis- ja kehittämistyökalut

<https://lukevavarhaiskasvatus.nmi.fi/>

<https://lukevakoulu.nmi.fi/>

